

ПРИРОДЕНЪ — — ЛЪКАРЪ

Одобрено и препоръчано отъ Министерството на Народното Просвѣщение
съ окръжно № 2053 отъ 25 I 1929 д.

СЪДЪРЖАНИЕ:

**Цвѣта на очитѣ Като
огледало на тѣлесната
Конституция**

по Д-ръ Aschner — Wien

ПРИРОДЕНЪ ЛЪКАРЪ

НАУЧНО-ПОПУЛЯРНО СПИСАНИЕ ЗА ПРИРОДНО ЛЪКУВАНЕ
(БИОЛОГИЧНА МЕДИЦИНА) И ПРИРОДОСЪОБРАЗЕНЪ ЖИВОТЪ

Год. аб. 50 лв. За странство 70 лв. Чек. с/ка 23/91

Редакторъ Д-РЪ КИРИЛЪ ЙОРДАНОВЪ бул. „Мария Луиза“ № 34
училищенъ лѣкаръ. Варна, телефонъ 28-46

ЦѢЛТА НА ОЧИТЪ КАТО ОГЛЕДАЛО НА ТѢЛЕСНАТА КОНСТИТУЦИЯ

по Д-ръ Aschner — Wien.

Отъ времето когато се съзрѣ несъстоятелността на механико-материалистичното схващане въ медицина, съ изграденото върху му органо-симптомно медицинизиране, постави се на дневенъ редъ въпроса за *тѣлесната конституция и изграждането на общо, биологично лѣкуване.*

Въпросътъ за сжщността на конституцията на организма като специфична индивидуална особеност и нейното значение като решаващъ факторъ при здравеопазването въобще и специално при лѣкуването, е поставенъ на сцената много отдавна. Изоставенъ за дълго време, той днесъ изпълва повторно като въпросъ надъ въпроситѣ.

Да се даде правилна дефиниция на това понятие, да се схване то въ неговата цѣлостъ и сложна сжщностъ, е много трудно. Тѣкмо по тази причина и днесъ тази наука не се е още наложила на медицинския свѣтъ. Това пъкъ спѣва изграждането на новото лѣчебно изкуство върху това ново учение.

Всѣки случай, тя включва въ себе си понятието *предразположение* и е отъ решаващо значение за заболяванията къмъ които даденъ индивидъ е предразположенъ. Но тя е отъ решаващо значение и за изхода на дадено заболяване, както и неговата злокачественостъ или доброкачественостъ. Тѣкмо за това природното лѣкуване отрича „лѣкуването на отдѣлнитѣ болести, назовани така или иначе, а държи на лѣкуването на отдѣлния индивидъ съ неговитѣ конституционални особености, неговитѣ индивидуални слабости, предимства и тѣмъ подобни. Не може да се казва, излѣчимъ ли е тази болестъ, ами се казва — излѣчимъ ли е този боленъ. Въ зависимостъ сега отъ заложитѣ, които крие въ

себе си този индивидъ за лѣкуване, ще бжде и предсказанието къмъ добъръ или лошъ изходъ на страданието, независимо отъ това, какво име носи то.

Но защо и до днесъ още използването на тази наука за тѣлесната конституция е трудно, даже невъзможно?

Преди всичко и до днесъ не е позната сжщността на въпросната вродена конституция. Втората причина е тази, че всички опити за разграничаването на разнитѣ типове конституции сж били правени отъ много едностранчиво гледище и не сж били вземани подъ внимание връзката между отдѣлнитѣ типове. И най-сетне, една трета причина за това невидение е и обстоятелството, че нѣкои изследователи, като *Тандлеръ* и *Бауеръ* сж я разбирали много отвлечена. Тѣй напримѣръ, подъ конституция тѣ сж разбирали онази отвлечена наследствена материя, на която не е могло никакъ да се повлияе и измѣни въ благотворна смисълъ. Разбира се, че такъвъ единъ възгледъ, ще стане причина за оня пессимизмъ и nihilизмъ, който цари въ терапията, поставена на такава почва.

И сега, за да можемъ да привлечемъ тази наука за конституцията съ плодотворна терапевтична и профлиактична целъ, трѣбва сжщата да бжде поставена на една нова, а не на тѣй отвлечена база на *Тандлеръ* и *Бауеръ*. Новата дефиниция, която ще трѣбва да се даде на „конституцията“ трѣбва да бжде съ теоретична и практична стойностъ. Тя трѣбва да бжде разбираема отъ практично и теоритично гледище.

Колко мжченъ и сложенъ е въпроса, да се даде новата дефиниция, която да задоволи практичнитѣ и теоретични нужди, проличава и отъ следния примѣръ. Нека вземемъ двама нагледъ еднакво развити и здрави хора. Да ги поставимъ при еднакво вредни условия, напримѣръ студъ. Въ резултатъ ще имаме, че еднаквитѣ нагледъ двама хора се коренно различаватъ. Докато единия заболѣе отъ едно заболяване, другия ще получи друго, или пъкъ остане напълно здравъ. Въ такъвъ случай, ще говоримъ за две различни конституции. Отъ това пъкъ ще заключимъ, че конституцията не се състои въ дименсионитѣ и пропорциони, респективно въ квантитативнитѣ мѣрки на даденъ организъмъ, а и въ квалитативната заложба на организма. Първитѣ могатъ да бждатъ сжществени белези, но не самата сжщностъ на конституцията.

Крачка напредъ въ това направление е направилъ *Мартиусъ*, съ своята нова дефиниция. Споредъ него, подъ конституция на даденъ индивидъ трѣбва да разбираме цѣлия му тѣлесенъ субстратъ, плюсъ неговата раздражняемостъ и специфичната му наклонностъ къмъ дадена група заболя-

вания. И всичко това, само тогава, ако е постоянна съставна частъ на организма, а не временно явление и да е въ състояние за дълго време да влияе на тѣлеснитѣ функции въ свойствената имъ насока и смисълъ. Разбира се, че подъ горното не трѣбва да се разбира само морфологичната страта (направа) на организма, а и неговата хуморална — свойствата на неговата кръвъ и всички останали тѣлесни сокове. Защото тѣзи последнитѣ сж първичнитѣ, а морфологичнитѣ съставни части сж секундеренъ (вториченъ) продуктъ на първитѣ.

И, ако приемемъ сжщността на конституцията така, както е горе казано, тогава въ противоположностъ на нѣкои автори, трѣбва да застъпимъ становището на *Хипократа*, бащата на медицинската наука, което е: Конституцията е наистина нѣщо дадено отъ рождението, но тя се подава на измѣнения и чрезъ начина на живѣене сме въ състояние да ѝ повлияемъ въ благотворна смисълъ или, при неразуменъ животъ, въ обратна смисълъ.

И макаръ онова „вроденото“ да е най-сжществената частъ на нашата конституция, все пакъ, не бива да се забравя, че то е една *варианта*, която съ течение на времето, отъ поколение къмъ поколение, се постоянно мѣни. Докато даденъ индивидъ или родъ е унаследенъ съ една конституция, въ края на своя животъ може да има такава съ сжщественa разлика отъ унаследената, а ако е родъ, следъ поколения ще се „изроди“ въ по-доброкачествени, или по-долнокачествени плътъ и духъ. Всичко това е въ зависимостъ отъ начина на живѣене, а и отъ това, какъ болнитѣ поколения се лѣкуватъ. Едно, презъ поколения прилагано лѣкарствено потискане на болестнитѣ симптоми, не позволява пълното и радикално възстановяване на организма отъ разнитѣ заболявания. Всичко, което трѣбва да „избухне“ и се изхвърли навънъ, остава вътре въ него и така, бавно, но сигурно човѣчеството изкуствено се тласка къмъ израждане. И като имаме предвидъ, че причината за израждането на човѣшкия родъ и до днесъ не е открита окончателно, отъ една страна, отъ друга това, че отъ година на година консумацията на лѣкарствата се геометрическо-пропорционално увеличава, като че ли става неизлишно да си зададемъ въпроса: Дали пъкъ това видимо израждане не се дължи на тази усилена консумация на лѣкарствениотѣ отрови?

Ако така представената и разбрана конституция, се вземе отъ лѣкаря въ негова властъ, той, въ изпълнение на своя святъ дългъ, ще може по желание и нужда, да ѝ повлиява въ облагородяваща смисълъ. И само тогава е възможна една ефикасна и плодотворна борба съ днескашната хилавостъ на нашия народъ.

Ние видѣхме, че конституцията е нѣщо дадено, но върху ѝ можемъ да въздействуваме чрезъ начина на живѣене и лѣчение. Следъ като знаемъ това, нека видимъ сега, какъ и по кои признаци можемъ да познаемъ каква конституция има даденъ нашъ боленъ, за да можемъ следъ това да наредимъ да прави всичко онова, което ще може да я измѣни споредъ нуждата.

Морфологичнитѣ признаци на конституцията ние видѣхме. Тѣ сж изразени въ *хабитуса* на дадения индивидъ, неговата външность, които сж и лѣгнали въ основата на всѣки досегашенъ опитъ за разпределение. Тѣзи строго опредѣлени рамки на разбиране, сж били нарушени отъ схващането на *Ашнеръ*, който къмъ казанитѣ по-горе признаци, прибавя полтъ, възрастъ, темперамента, като особено голѣмо значение дава на т. н. *комплексия*. Това ще рече вида и количеството на пигмента въ коситѣ, кожата, очитѣ и др. И изглежда тѣзи последнитѣ ще изиграятъ и най-важната роль при сегашното дѣление. До колко това е правдиво и основателно, проличава отъ факта, че още въ древностьта, хората сж били раздѣлени, споредъ пигмента на кожата си, на видоветѣ раси.

Десятки години подредъ *Ашнеръ* (Виена) е правилъ най-щателни изследвания и проучвания. Въ резултатъ на сжитѣ е дошелъ до заключение, че естеството на пигмента въобще, но особено този на очитѣ, респективно ириса, е отъ голѣмо практично значение при разграничаването на разнитѣ типове конституции. Същиятъ казва: „Докато тази особеност на конституцията ѣ тъй нагледна и позната на лаика, чудно впечатление прави, че науката ги много малко цени и оскѣдно познава, и никжде не ги е поставила въ основата на кой да е свой опитъ за дѣление.“

Ами ежедневната практика и народни вѣрвания не идатъ ли да докажатъ сжщото? На всички е известно, че никога единъ лѣкаръ не дири признацитѣ за откриването на болестъта въ очитѣ, или това той прави при съмнение за нѣкое специално заболяване, или пъкъ при особенъ намекъ отъ болния. А народътъ, просиятъ, останалиятъ въ невидение въ областъта на медицината, често съ абсолютна, просто съ невѣроятна сигурность, подозира па и познава, само по очитѣ, че детето или другъ членъ на семейството не е добре и че е боленъ.

Но най-виднитѣ и първи лѣкари въ древностьта сж отдавали особено голѣмо значение на израза и цвѣта на очитѣ.

Така наприимѣръ най-стариятъ лѣкаръ, бащата на лѣчебното изкуство, *Хипократъ* казва: „Споредъ очитѣ е и тѣлото“. Съ това той иска да каже, че въ очитѣ се отражава

както жизнената сила и здравето на даденъ индивидъ, така и неговата недѣгавостъ и болестъ.

Просперъ Алпинусъ пѣкъ твърди, че при предсказанието (прогнозата) изхода на болестъта, очитѣ стоятъ на първо мѣсто.

Фиенусъ пѣкъ вѣрва, че по очитѣ човѣкъ може да се добере до много признаци на дадено заболяване.

Голѣмиятъ *Бигливъ* навсѣкжде въ своитѣ трудове съветва лѣкаритѣ да обръщатъ особено внимание на очитѣ при преглеждане на болни.

Всички тѣзи мисли на велики мѣже, па и още много такива, ни показватъ какво голѣмо значение иматъ израза и цвѣта на очитѣ и, какъ, възъ основа на тѣзи вънкашни признаци, можемъ да заключимъ за истинската вътрешностъ на сщия индивидъ или съ други думи, да опредѣлимъ неговата конституция.

Тѣзи прозрения отъ древнитѣ лѣкари се достойно ценятъ отъ днескашнитѣ очни диагностичи, които, като ги усъвършенствуватъ съ помощта на новооткрититѣ помагала, ги майсторски и съ успѣхъ притеглятъ въ помощъ на новата наука за вътрешно познаване — науката за конституцията.

Но ние знаемъ съ положителностъ, че очния пигментъ, както и всички багрилни вещества, сж непосредствено образувани отъ кръвта и тѣлеснитѣ сокове. Въ такъвъ случай, нищо ненаучно и чудно нѣма въ това, ако твърдимъ, че по тѣлеснитѣ багрилни вещества, респективно по цвѣта на *ириса*, можемъ съ положителностъ да заключимъ върху доброкачествеността или долнокачествеността на кръвта и соковетѣ, а отъ тукъ и върху цвѣлата тѣлесна доброкачественостъ, която тѣлесна плътъ е продуктъ отъ кръвта и соковетѣ. Но ние знаемъ още, че много функционални смущения въ организма иматъ въ основата си чисто хуморални или кръвни измѣнения, или, че нѣкакви отклонения на кръвния и соковъ съставъ отъ нормата, може да ни даде редица функционални смущения.

Но отъ науката за темпераментитѣ ние знаемъ, че хората съ различнитѣ багрилни качества сж и съ различенъ темпераментъ. Или, че тѣ сж различно флегматични, различно буйни, различно кротки, различно вѣрни и т. н. Или пѣкъ, както се народътъ изразява: Синитѣ очи не били вѣрни, чернитѣ хора по-либидъ¹⁾ и др. И фактъ е, че тѣзи така различно квалифицирани хора иматъ и различия (квалитативни) въ своята кръвъ и тѣлесни сокове. *Ерманъ* (Виена)

1) Полово чувственъ

е правилъ всестранни проучвания въ това направление и е доказалъ, че пигмента се образува и е образуванъ отъ кръвния хемоглобинъ, който, чрезъ жизнения процесъ, се е преобразовалъ въ друга форма. Наистина пигментиране на кожата и други тѣлесни части става и отъ вънкашни влияния, като слънчева свѣтина и др., но този отъ вънкашно (екзогено) произхождение пигментъ е времененъ и съ прекратяването на вънкашнитѣ въздействия се губи. За разлика отъ него, пигмента отъ вътрешно (ендогенно) произхождение е постояненъ. И тъкмо този ендегененъ пигментъ е оня, за когото става дума тукъ и по който може да се правятъ заключения за конституцията на отдѣлния индивидъ, респективно предсказанието на бѣдащитѣ му заболявания. Именно по тази причина, че пигментитѣ на другитѣ части на тѣлото сж подложени на влиянието на разни акцидентелни фактори, не могатъ току тъй да служатъ за база на науката за конституцията. За да можемъ да си послужимъ съ тѣхъ, трѣбва предварително да се увѣримъ въ това, че сж отъ едногогененъ произходъ, сж трайнитѣ и характернитѣ, за него индивидъ, багрилни белези и не сж измѣнени отъ свѣтлина-та или другъ външенъ факторъ.

Като едничко мѣсто, кждето пигмента е запазенъ отъ тази промѣна вследствие вънкашни влияния, е очния *ирисъ*. Като така само той е истинското огледало, кждето сж отразени качествено кръвта и тѣлеснитѣ сокове. То е мѣстото, отъ кждето можемъ да черпимъ сигурни признаци за онова онаследено състояние наречено конституция. Защото споредъ качественото състояние на последнитѣ ще бѣде, разбира се, и тѣхния продуктъ — ирисния пигментъ. Това заключение никога не може да ни излъже. При условие, разбира се, че дадената дефиниция за това що е конституция е вѣрна.

Тукъ нека не пропуснемъ да споменемъ, че *Кремеръ* е казалъ: „Лицето е визитната карта на човѣка“. А *Филостратусъ* подчертава: „Характера на човѣка се познава по неговитѣ очи“. И къмъ всичко това като прибавимъ народната поговорка „Окото е огледало на душата“, което е въ пълненъ унисонъ съ мислитѣ на гореказанитѣ древни мъдреци, намъ става достатъчно ясно каква грамадна роль има да играятъ очитѣ въ науката за разпознаване и предсказване на болеститѣ.

И нека сега вземемъ като критериумъ цвѣта на ириса, който критериумъ да легне въ основата на нашето разгрупироване на конституцията. Въ действителностъ на даденъ ирисовъ цвѣтъ отговаря дадена пигментация на коситѣ и кожата. На черноокия отговарятъ тъмнитѣ коси и кожа, на

синеокия — руситѣ коси и кожа и т. н. Но между тѣзи строго разграничени форми на комплексия, имаме и една смѣсена форма, а именно, хората съ сиви очи, на които съответствуватъ смѣсена пигментация на кожата и косата.

Всѣки отъ насъ знае, че детето се ражда обикновенно, съ единъ цвѣтъ на очитѣ. Не сж рѣдки обаче случаитѣ, когато родено синеоко кърмаче измѣни въ последствие своя цвѣтъ къмъ потъмняване. Това като че ли на пръвъ погледъ противоречи на твърдението, че конституцията е вродена. Но сжщото се оправдава съ това, че тя (вродената конституция) се измѣня подъ действието на вънкашни фактори. Така, че това измѣняне на вродения ирисовъ цвѣтъ се обяснява съ постоянното влияние на редица вънкашни фактори, като липса на въздухъ до кожата, начинъ на хранене и др. такива. Тѣзи вторични въздействия сж нещо като едно *дооформяване на недооформена вродена конституция*. Обаче, едно *тотално деконституциониране* до сега не е още наблюдавано (*Ашнеръ* — Виена). Но има нѣщо друго, което не бива да отменимъ, безъ да му отдадемъ нужното внимание. Наблюдавано е и съ сигурностъ се твърди, че голѣмата консумация на месо, алкохолъ, подправки, а сжщо така и хроническа обстипация, могатъ да станатъ причина за едно бавно потъмняване на първоначално свѣтълъ ирисъ. Това става, разбира се, въ течение на живота. Такива хора сж обикновено хроническо отровени, или най-малко тровени чрезъ безмѣрното вкарване на месо, алкохолъ и др. Или пъкъ тѣхното отравяне е *самоотравяне* отъ вътрешно произхождение. Такъвъ е случаятъ при хроническата обстипация, която е винаги придружена отъ гастро-интестинална ауто-интоксикация. Общо правило е при всички тѣзи случаи, че потъмняването на ириса започва винаги откъмъ пупиларния ръбъ, крачи бавно къмъ цилиарния (отъ центъра къмъ периферията) и въ края на краищата остава винаги една тѣсна ивица, около периферията му, която е по-ясно свѣтла и която издава вторичното произхождение на това потъмняване като резултатъ отъ самоотравянето. Това разпознаване ни позволява да разграничимъ конституционното пигментиране на ириса отъ това—следствие вънкашни влияния. Но това измѣнение на ирисовия пигментъ ни показва сжщевременно, че конституцията, макаръ и вродена, подлежи на измѣнения вследствие вънкашни въздействия. Кое то пъкъ говори, че въ биологията нѣма строго опредѣлени правила и догми, а въ нея всичко е временно и измѣнчиво въ всички линии и направление. Разбира се, че за тѣзи биологични измѣнения е необходимъ цѣлъ животъ, а въ нѣкои случаи поколѣния. Това иде да убори учението на *Вайсманъ*, който учи, че конституцията като вродено — наследено състояние е една биологическа догма и не подлежи

на никакви измѣнения. Сжщевременно пѣкъ иде да потвърди учението на науката за природосъобразния животъ, че даденъ индивидъ, унаследенъ и обремененъ съ здравни недостатъци, може, ако се предаде въ служба на своето здраве, да измѣни своята конституция така, че да може да се нареди въ редовеѣ на здраво роденитѣ си съчовѣци. Стига да познае тайната на живота и здравето, да разбере природнитѣ закони, респективно принципитѣ на развитие и да живѣе единъ въ истинската смисълъ на думата *природосъобразенъ животъ*. Или, да се върне назадъ къмъ природата. А това не е мжно и не сгрува материални сръдства. Достатъчно е малко воля трудъ и желание да си помогне.

Отъ казаното до тукъ се вижда, че лѣкарътъ има, или може да има юздитѣ на конституцията (ако мога така да се изразя) въ ржцетѣ си и може да ѣ дава „тонъ“ споредъ желание и нужда. Тоестъ, е въ състояние да спаси отъ неминуема гибель единъ унаследенъ свой боленъ. А още полесно и сигурно, това може да стори самиятъ боленъ. Защото болкитѣ се чувствуватъ най-силно отъ този, който ги търпи.

И така, възъ основа на ирисния пигментъ ние разграничихме три типа хора, всѣки отъ които е здравъ и все пакъ съ различна конституция, следователно и съ различно болестно предразположение. И действително, опитътъ показва сжщото. Всѣки отъ тѣзи три типа показва свое специфично предразположение. Единъ къмъ една, другия къмъ друга болестъ и т. н. Отъ което пѣкъ следва, че всѣки единъ има различенъ качественъ съставъ на своята кръвъ и тѣлесни сокове.

Нека сега се опитаме да направимъ по-обстойна характеристика на тритѣ групи по отдѣлно и предскажемъ за всѣка по отдѣлно къмъ какви болести е предразположена.

Възъ основа на горнитѣ основоположения можемъ да поставимъ следнитѣ три групи хора:

Типъ I: Синъ ирисъ, руси коси и свѣтла кожа.

Типъ II: Кафявъ ирисъ, тъмни коси и тъмна кожа.
и най-сетне — **Типъ III:** Сивъ ирисъ, смесена форма — пигментация.

Рарбира се, че има *преходни цвѣтове* между гореказанитѣ три вида, но за типовото разпредѣление нѣматъ практическо значение. Заслужава да се каже само, че колкото примѣса къмъ основната боя на ириса е по-свѣтълъ толкова кръвьта и тѣлеснитѣ сокове на този индивидъ сж по-чисти и доброкачествени и обратното. Или за да бжде по-ясно разбрано: колкото основната боя на ириса е по-ясна, толкова по-доброкачествени сж кръвьта и соковетѣ му.

Типъ I, конституцията на хората съ синъ ирисъ. Синия ирисъ е изразъ на „рѣдка“ кръвъ съ малко относително тегло, която не е претрупана съ отровни излишци. Такава едѣа кръвъ, е по-лесноподвижна, промушва се леко и презъ най-тънцитѣ капилляри, облива изобилно кожата и всички тъкани и като така ги поддържа винаги достатъчно топли. Такава една кръвъ гарантира и ни позволява да предскажемъ една планомѣрна и спокойна работа — функциониране на всички тѣлесни органи, както и равномерно разпредѣление на тѣлесната топлина.

Такива хора сж гарантирани съ една по-голъма издържливост на каквито и да е тѣлесни преуморявания. Липсвайки имъ концентрираната и „гореща“ кръвъ, тѣ се радватъ на весель, тихъ темпераментъ и ако може така да се каже, на единъ сравнително благъ характеръ.

Но така пигментиранитѣ хора иматъ очебиенъ тънка кожа. Тѣ сж много чувствителни къмъ свѣтлината, изгарятъ бърже безъ да могатъ да потъмнеятъ така както тъмноокитѣ. Добития слабъ тъменъ пигментъ вследствие слънчевата свѣтлина изчезва бърже, докато при тъмнитѣ трае дълго време. (Ерманъ.) Сжитѣ синеоки хора сж много чувствителни къмъ ухапвания отъ разни насекоми, дървеници и др. На подобни ужилвания тѣ реагиратъ съ силни кожни проявления. На разнитѣ ваксинации съ профилактична или лѣчебна целъ, тѣ реагиратъ съ силни локални и общи явления. Секрецията на потъ и талкъ е по-слаба и сжитѣ сж по-рѣдки, съдържащи по-малко вонящи съставни части и като така тѣлесната миризма по-слаба. Такива хора могатъ по-дълго време да икономисатъ отиването на баня, безъ това да ги издава като нечистоплѣтни.

Разнитѣ възпалителни процеси се развиватъ като взематъ по-вече хронически характеръ. Това обстоятелство би говорило за една недостатъчна отбранителна способност на организма. Особено децата съ сини очи сж предразположени къмъ така наречения *лимфатизъмъ*. Тѣ страдатъ често отъ възпаление на лимфатичнитѣ жлези. Това обстоятелство като че ли има своето обяснение въ рѣдкостта на кръвта и въобще тѣлеснитѣ сокове. Това е лимфатичната конституция на *Палтауфъ* въ минали времена. Споредъ него тѣзи хора се характеризиратъ съ увеличени сливици, увеличени лимфатични фоликули на езиковия коренъ, генерализирани увеличени лимфатични жлези въ всички части на тѣлото и т. н. Далака на такива хора е сжщо така доста увеличенъ. Но друго едно нѣщо, което е много характерно за синеокитѣ хора, е че въ тѣхъ т. н. *тимусна* жлеза остава за дълго увеличена, вмѣсто още отъ ранна възраст да се почти изгуби.

При една старателна статистика въ разнитѣ училища, при която сж били констатирани 675 деца съ скрофуло-туберкулозно предразположение, се е оказало, че 99% отъ тѣзи деца сж имали сини очи, като много отъ тѣхъ сж имали свѣтли петна, даже съвсемъ бѣли точки срѣдъ ирисната синевина. Това е било много характерно за тѣзи деца и е направило впечатление на проучващитѣ.

Има случаи и това сж болшинството, при които тази лимфатична диатеза у децата изчезва съ напредване на възрастта. Въ една частъ отъ тѣхъ обаче тя остава и въ напреднала възраст, като персистира и дава типичнитѣ картини на *хлорозата*. Хроническо увеличениетѣ лимфатични жлези, полипи въ носа, увеличение на тиреоидната жлеза и темъ подобни, сж стадиими въ които много често преминава съ напредване на възрастта (пуберитета) онова състояние на малкиѣ деца, което нарекохме по-горе съ името лимфатична диатеза.

Тѣзи синеоки представляватъ особена картина съ своята особена диспозиция на дихателната система. Астениченъ гръденъ кошъ и слабо развити дробове, чести заболявания отъ плеврити, бронхити, кръвохрачене и т. н. Тукъ срѣдъ тѣзи хора вирѣе най-злокачествената форма на туберкулозата. Характерна е онази особена червенина (руменина) на странитѣ при ясно изразено иначе анемично състояние. То е и единъ типиченъ разпознавателенъ признакъ на туберкулозно болнитѣ. Тънката и прозрачна кожа на руситѣ отъ една страна и хектичната температура на туберкулозно болнитѣ отъ друга страна, обясняватъ напълно тази руменина на бузитѣ.

Но има още единъ типиченъ признакъ на тази конституция. Изглежда тѣзи хора иматъ извънредно много голѣмъ афинитетъ на тѣлеснитѣ сокове къмъ пикочната киселина. Или сжщата се притеглятъ д. к. отъ тѣхъ и става задържане на сжщата. А както знаемъ, пикочната киселина е основната причина на повечето (да не кажемъ на всички) болести. И само това задържане обяснява честото боледуване на руситѣ хора отъ ревматизъмъ, артериосклероза и т. н. Катарактъ на очитѣ е често явление при сжщитѣ типове. Тукъ става ясно каква роля играе пикочната киселина при слѣпяването вследствие потъмняване на очната леща. Това пъкъ иде да подкрепи твърдението на нѣкои автори, че разуменъ животъ, особено строго избраната диета, сж въ състояние да накаратъ слѣпи да проглѣдатъ, но особено сигурни успѣхи се постигатъ въ случаитѣ съ начално потъмняване у млади хора. Тукъ едно предотвратяване на слѣпяването е просто чудотворене. Нѣкои автори се отнасятъ съ насмѣшка къмъ тѣзи твърдения, но тѣ сж фактъ. Една пречка за масовото приложение на това диетично лѣчение

на катаракта е и тази, че приложението иска хора съ твърдъ хатактеръ и постоянство, нѣща на които малцина могатъ да отстоятъ и искаратъ до край. А само такива изведени до край случаи могатъ да демонстриратъ тѣзи блѣстящи резултати. (Klein, Müller)

Сжщитѣ се характеризиратъ и съ хилавостъ на сърдцето и бжбрецитѣ.

Накрай ако искаме да се резюмираме накратко, то можемъ да се изразимъ така:

Типъ I. Синъ цвѣтъ на ириса: *Лимфатично-скрофулозно-туберкулозна конституция.*

Типъ II, конституция на кафявия ирисъ.

Въ противоположностъ на първия типъ синеоки характеризиращи се съ свѣтло-бѣла тънка кожа и руси коси, тукъ се явяватъ хората съ тъменъ ирисъ. Или черноокитѣ хора съ тъмна, по-дебела кожа и тъмни коси. Картината е следната:

Нека най-първо подчертая, че черни очи не сжществуватъ. Така че приказнитѣ „черни черешови“ очи не сжществуватъ. Всички таксувани за такива сж по-тъмно или по-свѣтло кафяви. Привидната абсолютна чернина се дължи веднъжъ на неимоверно (нарочно или случайно) разширената пупила на окото, другъ пътъ пъкъ на дълбоко лежащитѣ въ очната кухина очи, засѣнчени отъ действително чер-

нитѣ клепачи и вежди. Силната тъмнина на ириса при тази група хора показва, че тѣхната кръвъ и тѣлесни сокове сж по-гъсти, плюсъ една малка прибавка на злѣчни багрилни вещества. Колкото единъ климѣтъ е по-горѣщъ, той предизвиква по-силно испаряване на водата отъ тѣлото сгъстява соковетѣ и кръвѣта и прави ирисния цвѣтъ по-тъменъ. И обратното. Както и по-горе казахъ, злоупотрѣбата съ месо алкохолъ тютюнъ и хроническата обстипация, правятъ щото ириса да потъмнява още повече. Това потъмняване на ириса е изразъ на концентрирването на кръвѣта като резултатъ отъ поменатитѣ отрови и е сжщевременно свидетелство за качествено влошена кръвъ и тѣлесни сокове.

Колкото се отнася до заболяваемостъта на тази група хора, може да се каже, че тѣ боледуватъ най-често. Заболяванията между тѣхъ сж най-вече, но и най-тежки. Като рекордъ държи женския полъ. Това често и тежко заболяване е изразъ на „нечистата“ „тежка“, кръвъ, каквато е гъстата претоварена съ излишѣци. Тази концентрирана кръвъ, води пъкъ къмъ по-голяма раздразняемостъ. Затова буйността е характерна черта на черноокитѣ. Съвременната култура е причина, щото хората да живѣятъ неправилно. Отъ това страда храносмилането и изпразването на храно-

смилаелния каналъ. Следствие това — силна аутоинтоксикация, съставяне на кръвта и потъмняване на ириса. Последните пъкъ водятъ къмъ конгестии, стагнации на соковете и кръвта, а като резултатъ отъ това, образуването на камъни и пѣсъкъ въ разнитѣ органи.

Споредъ практическата опитностъ на *Ашнеръ*, тѣзи хора се рѣзко характеризиратъ съ голѣмата диспозиция къмъ заболявания на храносмилаелния каналъ като стомашенъ катаръ и разстройство, запекъ и т. н. Или казано на наученъ езикъ — отъ атония на стомаха, нервозна диспсия, спастична или атонична (тази най-често) обстипация и нейните най-разнообразни последиствия: язва въ стомаха и дванадеспръстното черво, газове, кардиалгии и др. И като резултатъ отъ всички тѣзи нередовности се явяватъ особено при дамския свѣтъ хронически главоболъ злъчни и др. камъни и пѣсъкъ. Апендицитъ, стагнации въ областта на половитѣ органи съ тѣхните последиствия — спазми, бѣло течение и разни възпаления. Неврастенцията и хистерията сж характерни заболявания за този типъ жени.

Особена чувствителностъ и раздражняемостъ на черния дробъ е сжщо така характерна функционална особеностъ. Благодарение на това обстоятелство при най-малките прегрѣшения въ храненето или нервно раздражняване, става нарушение на нормалното излжчване на злъчната течностъ. Това пъкъ обяснява честитѣ заболявания отъ жълтеница, чернодробна екламия и възпаление на злъчния мѣхуръ, нѣща които се явяватъ много по-рѣдко при хора съ синь ирисъ.

Наблюденията и констатациите върху тѣзи хора отиватъ даже и натамъ, като ни подсказватъ, че тъмнооките и чернокосите сж предразположени и къмъ заболявания отъ разни тумори. И най-сетне тъмната, гжстата и преговарената съ холестеринъ кръвъ предразполага къмъ заболявания отъ ендогенни възпаления, неправилна обмяна на веществата, нередовности въ кръвните жлѣзи и т. н. А всичко това като че ли благоприятствува образуването на злокачествените тумори, чийто етиология и до днесъ не е добре позната. Но при тѣзи хора се срещатъ най-често тежката форма на болестта подагра.

А усилената продуктивностъ и пластичностъ на женското тѣло отъ една страна, условията на живота при които е поставена днескашната жена, правятъ ясно, защо всички тѣзи изброени заболявания се срещатъ по-често при женитѣ отколкото при мъжете.

И нека и тукъ сумираме всичко казано до тукъ.

Типъ II: кафлавъ ирисъ: Plethorisch-biliös-carcinomatös. Зна-

чи засегнати и застрашени сж главно кръвта, черния дробъ и очакватъ се ракови заболявания.

И най сетне остава ни да се занимаемъ съ третата група, а именно.

Типъ III: конституцията на сивия ирисъ.

Колкото се отнася до този трети типъ хора, най-вѣроятното е че тѣ не сж нищо друго освенъ една смѣсца отъ първитѣ две. Отъ тукъ и възможността да сж предразположени къмъ заболяванията на дветѣ първи групи. Едно строго разграничаване и обособяване въ отдѣленъ типъ е невъзможно, защото навсѣкжде ще намѣримъ преходни форми и сливания.

Това, което я характеризира е особеното предразположение къмъ ревматично-катарални-заболявания. Една прекалено чувствителна кожа е сжщо така тѣхна присжщностъ. При тѣхъ хора разнитѣ пришки, пъпки и какви ли не още кожни изриви, сж обикновено явление. Не рѣдко тѣ страдатъ отъ потни ржце и крака. А като резултатъ на недостатъчната излжчителна способностъ на кожата е катарелното състояние на всички лигавици.

Сжщитѣ тѣзи хора я характеризиратъ и съ известна инзуфициентностъ на бжбречитѣ. Тѣхната екскреторна функция е недостатъчна, което пъкъ значи недостатъчно очистяване на тѣлото чрезъ бжбрецитѣ. Квантитативното и квалитативно колебание на урината иде да го докаже. А това недостатъчно излжчване и недостатъчно вътрешно пречистяване на организма (обикновено незабелязано) е единичната причина за редица непроучени (?) и мжчно излѣчими болести.

Резюмирано можемъ да кажемъ, че

Типъ III съ сивъ ирисъ има една ревматично — катарална — псориаичка конституция.

Това ще рече, тѣзи хора боледуватъ често отъ ревматизъмъ катори и кожни болести.

Впечатления отъ една лѣкарска обиколка изъ Европа

Както вече уповестихме въ минали книжки, института по болнеология при министерството на Т. П. и Труда уреди една научна екскурзия за лѣкари изъ Европа. Задачата на тази обиколка беше да се изучатъ на мѣсто по-важнитѣ курорти, водолѣчебни мѣста и водолѣчебнитѣ отдѣления при нѣкои болници и университетски клиники. За съжаление интересътъ срѣдъ българскитѣ лѣкари къмъ тази обиколка беше много слабъ. Само така се обѣснява малкия брой на

взелитъ участие въ нея лѣкари. И ако да ни бѣха нѣколко мераклии не лѣкари, обиколката нѣмаше да се състои поради недостатъченъ брой участници. Наистина необходимата за това сума отъ 20,000 на лице не всѣки може да изразходи, но ползата отъ такава научна обиколка, предлагаща на лѣкаря знания изъ нова област на медицината би оправдала материалното затруднение наложило се на отиващия. Но за това пъкъ интереса който проявиха участвуващитѣ лѣкари къмъ нововъведенията въ лѣчебното изкуство, беше небивало голѣмъ.

Редно е като „български Браухле“ да използвамъ случая и обогатя познанията си въ една област, която е моето верую. Речено, свършено. За късо време всичко за пѣтъ е готово, Следъ твърде сложни перипетии, успѣхъ съ изпросването на полагаемия ми се едномесеченъ отпускъ.

Но какво точно трѣбваше да научимъ? Кое трѣбваше да ни интересува?

Най-първо насъ ни интересуваше има ли въ посетениятъ отъ насъ Ромъния, Унгария, „Чехия“, Германия, Франция, Италия и Югославия, водолѣчебни мѣста и водолѣчебни отдѣления къмъ болницитѣ. И какъ сж обзаведени тѣ. Следъ това интересно за насъ бѣше какъ на практика става лѣкуването тамъ и какви болести се лѣкуватъ. И най-сетне покрай организациитѣ на тѣзи водолѣчебници, насъ интересуваше какви резултати се получаватъ при това лѣкуване и съ какво впечатление оставатъ самитѣ болни отъ водолѣчението.

Като оставямъ подробности за следващата XII-та година, тукъ въ рѣзюме ще изкажа впечатленията си по всѣки поставенъ по-горе пунктъ.

Разбира се въ областта на водолѣчебното изкуство Германия стои надъ всички. Новинитѣ въ следващата година на списанието ще бждатъ главно отъ германскитѣ водолѣчебници, доразвити и оформени въ пълни природолѣчебници.

Трѣбва да забележа най-първо, че навсѣкжде, кжде повече кжде по-малко, водолѣчението е въ възходъ. Обзавеждатъ се както по минералнитѣ бани, така и въ нѣкои болници специални отдѣления за лѣкуване безъ лѣкарства. Наистина по-малко сж тѣзи, които си служатъ само съ безлѣкарственото лѣчение, повече сж тѣзи, които го смѣсватъ съ лѣкарственото, но отраденъ е факта, че физиотерапията (научното име на природолѣчението) си пробива все повече пѣтъ. Забелязва се срѣдъ самитѣ лѣкари голѣмъ интересъ къмъ биологичната медицина, като на мѣста срѣцнахме лѣкари и професори истински ентузиазирани отъ новата медицина.

Въ добритѣ резултати на това лѣчение никой не се съмнява. Спори се още за границитѣ на тѣзи възможности и дали и до колко бива да се ограничава употребата на химическитѣ

лекарства. Все още много сж лѣкари и болни които мислятъ че „свѣсемъ“ безъ лѣкарства нѣма да може. Все пакъ повина за изтрѣгване лѣчебното изкуство отъ лѣкарственитѣ фабрики, ограничаване употребата на лѣкарствата, е всеобщъ. За вредитѣ отъ лѣкарствата се говори навсѣкжде. Особено противъ специалитетитѣ, които ежедневно ваятъ като дъждъ се протестира много.

Друго едно ното, което се забелязва срѣдъ лѣкари е и това, че мѣстното симптоматично лѣкуване се замѣня съ общото. На организма се гледа като на недѣлимо цѣло. Точно тъй както учи природолѣчението отъ преди стотици години.

Малко странно впечатление правеше това, че (съ изключение на Германия) на диетита не се обръщаше голѣмо внимание и на месото все още не се гледа като на неподходяща храна. Така напримѣръ при лѣкуването на ревматизма въ една минерална станция на болнитѣ се дава обща храна.

Личи, че все още ще мине значително време докато биологичното лѣкуване заеме подобаващъ дѣлъ въ работата на всѣки лѣкаръ. Само Германия прави щастливо изключение. Тамъ природолѣчението е изборния методъ при повечето отъ лѣкаритѣ. Всѣки студентъ е длъженъ да изучава още въ университета природолѣчението. Безъ това не може да получи докторатъ. На много университетски водолѣчебни клиники вече стои табела съ надписъ

„Университетска клиника за природно лѣкуване и природосъобразенъ животъ.“ Самата табела показва, че тукъ не само се лѣкува природно, но и че болнитѣ се учатъ на природосъобразенъ животъ — необходимо условие да запазятъ възврънатото си здраве.

На кжсо казано — природното лѣкуване е навсѣкжде въ възходъ. Въ Германия е въ разцвѣтъ.

Пионеритѣ на движението у насъ могатъ да бждатъ доволни, че сж се борили навреме за едно модерно лѣчебно изкуство, че сж допринесли за здравното закрепване на своя народъ.

Здравейте! Съ нови сили на работа за дванадесетата година на „Природенъ лѣкаръ.“

Д-ръ Кирилъ Йордановъ.

*

Премия не получаватъ тѣзи, които не сж се отчели до 1. I. 1939 г.

Нѣкои се отчетоха едва сега и искатъ премии. Това не може. За знание на тѣзи, които ни писаха такива молби.

Благодаримъ на всички, които ни оказаха своята морална и материална подкрепа.

*

Вашъ дългъ е да популяризирате природолѣчението, ако сте найстина убедени въ него.

*

Слънце, вода, въздухъ, работа, и почивка, това сж всесилнитѣ фактори на природата, които сж създали живота, поддържатъ го и единствени могатъ да го лѣкуватъ!

Който дири своето оздравяване все още извънъ тѣхъ, той е обреченъ на здравно проваляне.

*

Посещение на болни извънъ Варна правя само празнични дни следъ предварително уговаряне.

*

Като премия за идната 12-та година ще дадемъ специална книжка за Бѣлодробната туберкулоза.

*

Записвайте нови платени абонати за 12-та година. Отчитайте се самитѣ Вие навреме, още сега.

*

По подробно за впечатлението си отъ Германия, Франция и Италия ще дадемъ идната година — XII-та.

*

Вземаме мѣрки, на есенъ списанието да бжде много подобро.

*

Д-ръ Кирилъ Йордановъ

приема болни
бул. „М. Луиза“ 34 — Варна
Телефонъ 28-46.

*

Дайте ни адреси на по-будни познати, за да имъ пратимъ пробни броеве отъ списанието.

*

8 и 9 броеве сж наедно.

ЕТО НАШИЯ БОГАТЪ ИЗБОРЪ

на полезни книги по природно лѣкуване, отъ които абонатитѣ на сп. „Природенъ лѣкаръ“ получаватъ безплатно премии на стойностъ 40 лева и отъ които можете да си купите съ намалени цени. Адресъ Д-ръ К. Йордановъ
бул. „Мария Луиза“ 34 — Варна

№	лв.
1. Варна — какво, какъ лѣкува (изчерпана)	10
2. Здрава, млада, хубава (изчерпана)	10
3. Подмладяване на жената (изчерпана)	10
4. Лѣкуване съ вода	20
5. Лѣкуване съ пара	15
6. Краткъ курсъ по хигиена	20
7. Ревматизма и лѣкуването му (изчерпана)	10
8. Лѣкуване по Шротъ — Чудотвореца на Линдевизе	20
9. Четковия масажъ — първоразряденъ лѣчебенъ факторъ за здрави и болни (изчерпана)	5
10. Лѣкуване съ гладъ (постъ) — безкрѣвна операция на природното лѣкуване	15
11. Наука за суровоядене — суроволѣчение	15
12. Закаляване на тѣлото (изчерпана)	5
13. Чистота и здраве (за деца, юноши и родители)	5
14. Хигиена на старостта, или какъ да живѣемъ въ напреднала възраст	15
15. Захарната болестъ и лѣкуването ѝ	10
16. Загатката на главобола	10
17. За майкитѣ — кърмене, захранване и отбиване (изчер.)	10
18. Душове, компреси, клизми, промивки и др. специални приложения на природолѣчението (изчерпана)	10
19. Кожнитѣ болести и тѣхното радикално лѣкуване.	15
20. Криза въ медицината — ново изграждане чрезъ природолѣчението.	10
21. Заразнитѣ болести и безлѣкарственото имъ лѣкуване — общи насоки	5
22. Студенитѣ крака като болестна причина	5
23. Биологична медицина или алопатия — на критикитѣ на Д-ръ Чолаковъ отъ Русе	20
24. Природосъобразенъ животъ или къмъ здраве и дълголѣтие	25
25. Медътъ като храна и лѣкарство	10
26. Остъръ ставенъ рамагизъмъ	5
27. Болести и страдания на жената	20
28. а) Мисълта лѣкува, б) лѣкуване съ ултравиолетови лъчи	5
„Красота и здраве“ — гимнастическо табло	10
29. Болести на бѣбрицитѣ и мехура	10
30. Критическата възраст у жената	10
31. Високо кръвно налѣгане	10